

אב"י - האגודה הבינלאומית לזכויות הילד * אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה * "אחת מתשע" - נשים למען נפגעות סרטן שד * איתך - מעכי - משפטניות למען צדק חברתי * אקים ישראל - אגודה לאומית לקימום אנשים עם פיגור שכלי בישראל * ארגון משפחה חדשה * ארטמיס - המועדון הכלכלי לנשים * בזכות - המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות * גישה - מרכז לשמירה על הזכות לנוע האגודה לזכויות האזרח בישראל * הוועד הציבורי נגד עינויים * הל"ב - התנועה למלחמה בעוני בישראל * המוקד להגנת הפרט * המטה למאבק בסחר בנשים - עצו"ם המרכז לפלורליזם יהודי - התנועה ליהדות מתקדמת בישראל * המשפט בשירות הקהילה העמותה הישראלית לסיוע משפטי * התנועה לחופש המידע * התנועה למען איכות השלטון בישראל * ויצו * יד ריבה - סיוע משפטי לקשיש * ידיד - מרכזי זכויות בקהילה ל.א. - לחימה באלימות נגד נשים * מוקד סיוע לעובדים זרים * ממ"י - מרכז משפטי לילדים ולנוער * מען - עמותה לסיוע לעובדים * מרכז נגה - ייצוג נפגעי עבירה מרכז תמורה - המרכז המשפטי למניעת אפליה * נעמת - תנועת נשים עובדות ומתנדבות עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל * עלם - העמותה לנוער במצבי סיכון * עמותת טבקה - משפט וצדק לעולי אתיופיה * עמותת סינגור קהילתי * קו לעובד רופאים לזכויות אדם - ישראל * שדולת הנשים בישראל * שתיל

31.3.2009

עמדת הארגונים בנושא גביית שכר טרחת עו"ד מלקוח שהופנה ע"י ארגון חברתי בעקבות מאמרו של עו"ד דרור ארד-אילון ברבעון האתיקה של לשכת עורכי הדין

1. לאחרונה פורסם ברבעון האתיקה של לשכת עורכי הדין מאמר של עו"ד דרור ארד-אילון, יו"ר ועדת האתיקה הארצית בלשכת עורכי הדין, בנושא ההחלטה לעניין עמותות, מלכ"רים וקליניקות משפטיות, וכן פורסמה ההחלטה עצמה.
2. יצוין, כי הפרסום נעשה על אף הליך של הידברות בו אנו מצויים עם הלשכה, בנוגע לשאלת ההסדרה הראויה של נושא האתיקה של עריכת דין בארגונים חברתיים. הליך, אשר במסגרתו נערך יום עיון בלשכה בנושא זה, בו הצגנו את עמדתנו והבהרנו מדוע ההחלטות, שאושרו על-ידי הוועד המרכזי, אינן עולות בקנה אחד עם החקיקה בנושא האתיקה המקצועית ואינן לוקחות בחשבון את תפקידם החשוב של הארגונים החברתיים בקידום נגישות לצדק לאוכלוסיות מוחלשות והגנה על זכויות אדם. בעקבות יום העיון אף התבקשנו על ידי ראש הלשכה להעביר את עמדתנו באשר להסדרה הראויה של הנושא. בנסיבות אלה אנו רואים בחומרה את הפרסום שנעשה, ואף שלחנו לראש הלשכה ולעו"ד ארד-אילון מכתב המבהיר זאת.
3. אם לא די בעצם המהלך החד הצדדי, הרי שבמאמר שפורסם על-ידי עו"ד ארד-אילון הוכנס לפתע בין סוגריים איסור חדש על ארגונים חברתיים, אשר אינו מופיע לא בהחלטת הוועד המרכזי (שפורסמה, כאמור, בהמשך החוברת) ולא בחוות הדעת של ועדת האתיקה בנושא (שנשלחה לארגונים בעבר). על פי האיסור החדש: "גם להם [לעורכי דין פרטיים שאליהם הופנה לקוח] אסור לגבות שכר מלקוח שהופנה על-ידי מלכ"ר". יצוין, כי על אף שאין לאיסור זה זכר בהחלטה, הוא הוצג במאמר כאילו הוא מהווה חלק ממנה, באופן היוצר, לטעמנו, מצג שווא כלפי כל עורכי הדין שרבעון האתיקה נשלח אליהם. יודגש, כי לנוכח העובדה שאיסור זה לא נכלל בהחלטת הוועד המרכזי¹, אין לו מעמד משפטי כלשהו, מעבר לדעתו האישית של הכותב.

¹ יצוין, כי אף להחלטות הוועד המרכזי אין מעמד של כללים מחייבים, והן מהוות פרשנות של הלשכה לחוק לשכת עורכי הדין ולכללים לפיו, אשר מהוות הנחיות, שמי שמקיים אותן לא יועמד לדין משמעתי על-ידי גורמי הלשכה.

4. יודגש, כי איסור חדש זה מנוגד להוראות כלל 11ב(א) לכללי האתיקה, לפיו "עורך דין לא ייתן שירות משפטי ללקוח, שהפנה אליו גוף... הפועל למטרת רווח ולמטרה זו מפרסם ברבים מתן שירותים משפטיים". כאשר מדובר בגוף שאינו פועל למטרת רווח, אין כל מניעה שעורך דין יטפל תמורת שכר טרחה בתיקים שהארגון מפנה אליו.² כך, כידוע לכם, ארגונים חברתיים שונים מאפשרים נגישות לייצוג משפטי לפונים, אשר ידם אינה משגת וכן לפונים, אשר זכויות האדם שלהם נפגעו, בכך שהם מפנים את הפונים אליהם לעורכי דין, שהתחייבו לתת שירותים משפטיים בתעריפים מופחתים.
5. הארגונים רואים בחומרה את הניסיון לפגוע בפעילות חשובה זו, אשר מאפשרת לנשים ולגברים רבים בישראל נגישות לייצוג משפטי, שלא יכלו לקבלו בדרך אחרת.³ חמור עוד יותר הניסיון לפגוע בפעילות זו בכסות של מגבלות אתיקה, שתכליתן לשרת את האינטרס הציבורי. לעניין זה נפנה לדבריו של עו"ד ארד-אילון במאמרו, לפיהם: "האתיקה לא מיועדת כדי לסגור את שורותיו של "האיגוד המקצועי" או כדי למנוע תחרות".
6. לעניין הטענה המופיעה במאמר, לפיה גביית תשלום כלשהו מהפונים מהווה "שידול פסול", נדגיש כי אין בפעילות זו משום שידול. שידול משמעותו פניה אישית וישירה אל לקוח לקבלת עבודה.⁴ אין בהפניית פונים על-ידי ארגון חברתי לקבלת ייצוג משפטי מעורך דין תמורת שכר טרחה משום שידול. לעניין זה קבע בית המשפט העליון, כי "מותר לעורך דין לקבל עבודה באמצעות אדם אחר שאינו לקוחו, אם רק לא ישלם לממציא העבודה כל דמי-עמלה או תגמול."⁵
7. בנוסף, שימוש בלשון "שידול פסול", כאשר מדובר בשירותים הניתנים לאוכלוסיות מוחלשות ובפעילות לקידום זכויות אדם לא למטרות רווח, הינו בעייתי ביותר. אחת הבעיות המשמעותיות בנגישות של אוכלוסיות מוחלשות למשפט היא העדר מודעות לזכויותיהן ולדרכים האפשריות למימושן.⁶ חלק מרכזי בתפקידם של הארגונים הינו להביא את הזכויות למודעותן של אוכלוסיות אלה ולסייע במימושן. ברור שטענה, כי יש בכך משום "שידול פסול", מנוגדת לאינטרסים של אותו ציבור ומהווה "לעג לרש". כך, למשל, כיצד עובדת זרה שנעצרה ועומדת להיות מגורשת מישראל תדע על אפשרותה לקבל ייצוג משפטי ועל הדרכים למימוש זכות זו, אם נציגי ארגון זכויות האדם לא יפנו אליה וידעו אותה על זכויותיה?
8. ברור לארגונים שיש גורמים בלשכה אשר חוששים שמדובר בפתח שיכול לגרור ניצול לרעה על-ידי עורכי דין שינסו במסווה של ארגון חברתי לשדל לקוחות למטרות רווח. מובן שנגד גורמים כאלה הלשכה צריכה לפעול, ויש באפשרותה לפעול. יצוין שלעניין זה הדין מציב באופן מפורש את הגבול

² לעניין זה נקבע למשל על-ידי בית הדין המשמעתי הארצי של לשכת עורכי הדין בבדא 14/01 כי "ניתן להסיק, כי כאשר מדובר בהתקשרות שהיא מותרת על פי התקנה (כגון: התקשרות עם גוף שאינו פועל למטרת רווח) אין איסור לא רק לגבי הקשר הראשוני בין עורך הדין ללקוח שהופנה אליו ע"י המלכ"ר, אלא שאין פגם גם בקשר המשכי עם אותו לקוח, אם יהיה כזה, ובלבד שהדבר יעשה ללא הפעלת לחצים ואו שכנוע פסולי". ראו גם מאמרה של נטע זיו "מי הזיז את הגלימה שלי? – על הסגת גבול מקצוע עריכת הדין" מחקרי משפט (2008) 439, 472-469.

³ יצוין שהצורך בפעילות חשובה זו והלגיטימיות שלה הוכרו הן בפסיקת בית המשפט העליון (עמ"מ 2/60 עו"ד פלוני נ' יושב ראש וחברי המועצה המשפטית, פ"ד ט"ו 311 (להלן: עניין עו"ד פלוני) ועל"ע 3/73 אדם מאירי, עו"ד נ' הוועד המחוזי של לשכת עורכי-הדין, תל-אביב-יפו, פ"ד כח (1) 828 (להלן: עניין מאירי)) והן בבית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין (בד"א 97/99, בד"א 48/99, בד"א 35/00 ובד"א 14/01).

⁴ לימור זר גוטמן "שידול כאמצעי פסול להשגת עבודה", אתיקה מקצועית 4 (2002).

⁵ עניין עו"ד פלוני, בעמ"מ 316. באותו עניין נקבע, כי קיים פסול במצב בו עורך דין הנותן עצות משפטיות ראשוניות מטעם ארגון בחינם לפונים או לחברי הארגון, ייתן לפונים אליו בהמשך ייצוג נרחב יותר תמורת תשלום, על-מנת שהייעוץ הראשוני ללא תשלום לא ישמש לאותו עורך דין ככלי ליצירת היכרות עם לקוחות לשם משיכת לקוחות בתשלום. בענייננו המצב הוא שונה, שכן ההפניה לעורך הדין נעשית על-ידי הארגון בשקיפות מלאה לגבי שכר הטרחה אותו יידרש הפונה לשלם, ובלי שעורך הדין נפגש קודם לכן עם הפונים באופן שיכול אולי ליצור פתח לכך שעורך הדין ימשיך לקוחות לשכור את שירותיו, כמתואר בפסק הדין. לעניין זה ראו גם עניין מאירי, בד"א 31/01 ובד"מ (ת"א) 42/94.

⁶ יובל אלבשן "נגישות האוכלוסיות המוחלשות בישראל למשפט" עלי משפט ג (2003) 497. לעניין זה ראו גם מאמרה של לימור זר גוטמן, "שמירה על כבוד המקצוע ותדמיתו ופרסומת לעורכי דין" מחקרי משפט כד (2008) 491, 513 ו-519, לפיו מחקרים מראים שהעדר פרסום פוגע בנגישות של הציבור לשירותים משפטיים, מכיוון "שציבור הזקוק לעורך דין לא מצליח להגיע אליו כיוון שהוא חושש ממחירים גבוהים, או משום שאינו יודע היכן למצוא עורך דין מתאים" ואינו מודע לזכויותיו המשפטיות.

בין "שידול פסול" לבין שירות חברתי חשוב. כלל 11 לכללי האתיקה קובע, כי כאשר מדובר בגוף, הפועל למטרת רווח ולמטרה זו מפרסם ברבים מתן שירותים משפטיים, אסור לעו"ד לקבל לקוח שהופנה על-ידי. כאשר מדובר בגופים, הפועלים שלא למטרת רווח, אלא להנגשת המשפט לאוכלוסיות מוחלשות ולקידום זכויות אדם, מתן השירותים על-ידי עורך הדין מותר לפי דין ופעולות להבאת שירותים אלה למודעות של אוכלוסיות מוחלשות אינן יכולות להיחשב כ"שידול פסול".

9. הארגונים פועלים במשותף מול הלשכה בעניין ההחלטות שהתקבלו ובשאלת ההסדרה הראויה של נושא האתיקה של עריכת דין בארגונים חברתיים, ובכלל זאת אף בעניין זה. עם זאת, חשוב לארגונים להבהיר, כי אם למרות כל המפורט לעיל ינקטו צעדים משמעותיים או אחרים בעניין זה⁷ נגד עורך דין, המטפל בלקוח שהופנה על-ידי ארגון חברתי, נגד הארגון עצמו או נגד עורכי דין המועסקים בו, מתחייבים כל הארגונים לתמוך בעורך הדין או בארגון ולבחון אפשרות להעמיד לו ייצוג משפטי אם יהיה מעוניין בכך ולהצטרף להליך כ"ידיד בית משפט".

⁷ ההתייחסות היא למקרה של העמדה לדין על גביית שכר טרחה מלקוח שהופנה אל עורך הדין על-ידי ארגון, בעניין שלגביו הופנה ובהתאם לסיכום עם הארגון.